

GRØNLÆNDERHJEMMET

Af overassistent *Aage Jegind*

De første grønlændere, som i 1837 og i årene derefter ankom til Danmark i uddannelsesøjemed, blev indkvarteret hos private i København. Vilkaere for opholdet aftaltes i hvert enkelt tilfælde.

Ordnningen viste sig imidlertid i det lange løb at være utilfredsstillende, og i 1878 lejede man derfor en lejlighed på Amagerbro og indrettede den til pensionat for grønlænderne. Til ledelse af pensionatet antog man en gift håndværker.

Direktør, dr. phil. Hinrich Rink, kom imidlertid til den erkendelse: „at et Huusrum, som ret skulle egne sig til at benyttes af Grønlændere, i flere Henseender krævede en særegen Indretning og Beliggenhed m. m., og at det derfor vel ikke turde ansees for ubilligt, om der hertil fandtes en lille Bygning, der var at betragte som de grønlandske Kommuners Eiendom. Det var ikke Meningen, at den skulde være en Lærestalt, Grønlænderne skulde oplæres hos Arbeidsherrer ude i Byen og saa meget som muligt vænnes til at færdes mellem Fremmede, men de skulde have et fælles hjemligt Tilflugtssted, hvor man tillige kunde have dem under passende Kontrol.“

Dr. Rink indsendte da til indenrigsministeriet efter indgående drøftelser med sagkyndige konsulenter i foråret 1879 et forslag om opførelse af et grønlænderhjem, og den 3. juni 1879 approberede ministeriet, at der af den grønlandske fællesfond stilledes 24.000 kr. til rådighed til opførelse og indretning af en bygning til det nævnte formål. Det bestemtes samtidig, at der af de grønlandske kassers midler kunne anvendes 6.000 kr. årligt til driften af hjemmet og til ophold for og uddannelse af 8 grønlandske lærlinge.

Bygningen opførtes på Kalkbrænderivej (senere Nordre Frihavsgade), som dengang var en åben villavej mellem store gartnerier. Villaen var på 2 etager med 9 værelser foruden 2 loftskamre, og i kælderen indrettedes køkken samt vaske- og baderum. Den daglige indgang skulde ske gennem kælderen. Hovedindgangen kom man til gennem haven, der var omgivet af et plankeværk.

Den 24. februar 1880 toges hjemmet i brug af de 6 grønlændere fra det nævnte pensionat på Amager, og den tilsynsførende håndværker overtog stillingen som

økonom og vicevært i det nye hus. Der ydedes ham 85 øre daglig for hver enkelt pensionær, hvoraf 15 øre var beregnet fortjeneste, og desuden fik han 2 kr. månedlig for vask for hver. Udgiften til beklædning fastsattes således: for 1 års ophold til 158 kr., for 2 års til 222, for 3 års til 321 og for 4 års ophold til 388 kr. ialt.

Om formålet med grønlændernes ophold på hjemmet har dr. Rink i sin indstilling til indenrigsministeriet i 1879 bl. a. anført følgende:

„Grønlænderne skulle under Opholdet paa Anstalten søge at lære saa meget af dansk Sprog og dansk Skik, som kan give dem den for deres tilkommende Stilling fornødne Anseelse ligeoverfor deres Landsmænd og tillige gjøre dem skikkede til at repræsentere disse paa passende Maade ligeoverfor Fremmede. De skulle

Juleaften samles de fleste unge grønlændere i København på grønlænderhjemmet for der at fejre julen på ægte grønlandsk vis med de mange smukke grønlandske julesange og så vidt muligt også med rigtig grønlandsk julemad.

derhos ikke forvænnens mere med Hensyn til Levemaaden, end at de vedblive at være Grønlændere, hvad Fordringer til Livet angaaer . . . For de grønlandske Lærlinge, som ere i Handelens Tjeneste, skal Grønlænderhjemmet tillige være en Opdragelsesanstalt. De skulle holdes til streng Orden i enhver Henseende og øves i Økonomi og Sparsommelighed. De skulle hjælpe til at udføre det nødvendige Huusarbejde. De kvindelige Kostgængere skulle hjælpe ved Vask og anden kvindelig Huusgjerning . . . Kosten skal være simpel, men sund og tilstrækkelig . . .“

Forplejningen på grønslænderhjemmet fastsattes i spisereglement af 22. juni 1881 og har bl. a. følgende indhold:

„*Søndag*. Kødsuppe med Gryn. Melbudding, eller Suppekødet, stegt i Fedt; hertil de fornødne Kartofler. *Mandag og Fredag*. Byggrynsvandgrød med skummet Mælk eller Byggrynsvælling. Klipfisk eller Sild, stegte i Fedt, og hertil Kartofler. *Tirsdag og Torsdag*. Gule Ærter eller Grønkaal, kogt på Flæsk eller islandsk Lammekød. Kogt Flæsk eller islandsk Lammekød med Kartofler. *Onsdag*. Byggrynsvandgrød, opvarmet i skummet Mælk eller Tykmælk med Rugbrød og Sukker. Plukfisk med Kartofler. *Lørdag*. Øllebrød. Stegt Flæsk med Kartofler. - Hver Morgen en Kop Kaffe med Sukker. Iøvrigt daglig 1 Flaske billigste, men ufordærvet Hvidtøl, 75 g Fedt og 70 g Ost samt eventuelle Rester af Kød og Flæsk fra Middagene. Rugbrød efter Behag til samtlige Maaltider. Intet Smør behøves.“

Efter Rinks afgang som direktør for Den kgl. grønlandske Handel mindskedes interessen for uddannelsen af grønslændere i Danmark, og hans efterfølger, direktør H. Hørring, udtalte i en indstilling til ministeriet i 1896, at den håndværksmæssige uddannelse af grønslænderne i København stort set måtte anses for forfejlet og utilfredsstillende - bortset fra bøsse-magerne og en enkelt bogtrykker, og han anbefalede derfor, at det såkaldte grønslænderhjem nedlagdes. Indenrigsministeriet tiltrådte den 9. juni 1896, at den håndværksmæssige uddannelse af unge grønslændere i Danmark afsluttedes, og at grønslænderhjemmet blev nedlagt.

Imidlertid viste det sig i årene efter århundredskiftet, at næsten alle de grønslandske håndværkere, som havde modtaget uddannelse i Danmark, havde udviklet sig til meget værdifulde medarbejdere i Grønland, og de forskellige kolonibestyreres rosende omtale af dem og ønsker fra den lokale grønslandske administrations side om at have en lignende stab til disposition også i fremtiden, bevirkede, at uddannelsesarbejdet i Danmark blev genoptaget.

I en årrække fandt man det nu hensigtsmæssigt, at de unge grønslændere spredtes mest muligt ud over landet og indkvarteredes i private hjem, hvor de ville kunne få mere tilknytning til dansk kultur og tankegang, men der var dog mange vanskeligheder med at finde læremestre, som ville påtage sig et personligt ansvar for lærlingens færden i fritiden. Da dertil kom, at næsten halvdelen af lærlingene var i

bødkerlære, og Den kgl. grønlandske Handels bødkerværksted ved en ombygning i 1925 var blevet udvidet så meget, at man kunne påtage sig at uddanne grønlændere på værkstedet, besluttede Grønlands Styrelse sig til den 13. februar 1925 at ansøge bevillingsmyndighederne om tilladelse til at opføre et nyt grønlænderhjem. Man fremhævede, at de hidtil i Danmark uddannede grønlandske håndværkere havde gjort udmærket fyldest i deres respektive fag i Grønland og ydermere havde tilført det grønlandske samfund en kulturel påvirkning til gavn for samarbejdet mellem den grønlandske befolkning og de udsendte danske tjenestemænd. Den uddannelse, de grønlandske bødkerlærlinge fik i provinsen, måtte anses for mindre hensigtsmæssig til grønlandske forhold, hvorimod oplæringen på bødkerværkstedet på Den kgl. grønlandske Handel netop tog sigte på tildannelsen og behandlingen af fadeværk til de grønlandske produkter.

Indkvarteringen af bødkerlærlingene ville imidlertid volde vanskeligheder, og styrelsen foreslog derfor oprettelsen af et grønlænderhjem i København, hvor man kunne samle alle de unge håndværkerlærlinge, ligesom man muligt også kunne have dem, der skulle uddannes til senere at være præster og lærere i Grønland.

Instillingen resulterede i en bevilling på indtil 80.000 kr., dels til køb af en grund mellem Sundbyerne og Kastrup, „hvor der helt ud mod Øresund kan skaffes betingelser, der kommer nærmest muligt til forholdene i Grønland“, og dels til opførelse og indretning af et hus, der kunne rumme 16 lærlinge.

Det nye grønlænderhjem opførtes på Krudttårnsvej (senere Amager Strandvej) nr. 222, og det blev taget i brug den 1. juli 1928. De fleste af de 10 pensionærer havde da hidtil været i lære i provinsen.

Som forstander udpegedes en pensioneret kolonibestyrer, der for sit arbejde modtog fri bolig samt kost for sig og sin familie. Grønlands styrelse afholdt iøvrigt udgifterne ved hjemmets drift, herunder til nødvendig hushjælp. Forstanderen og hans familie skulle deltage i lærlingenes måltider, men noget egentligt kostreglement udstedtes ikke. Derimod havde hjemmet et ordensreglement, som pålagde lærlingene visse pligter med hensyn til ydelse af hjælp i det daglige, f. eks. ved køkkenets forsyning af brændsel og ved pasning af centralfyret. Udgangstilladelse måtte i almindelighed kun finde sted lørdag og søndag, og besøg af gæster krævede forud indhentet tilladelse. Naturligvis var nydelse af spiritus forbudt lærlingene på hjemmet.

Dette grønlænderhjem var i brug indtil 1952. De skiftende forstandere, som indtil 1955 alle var aktive eller pensionerede tjenestemænd fra Handelen, har udført et påskønnelsesværdigt arbejde for at skabe et virkeligt hjem for de grønlændere, som i uddannelsestiden jo måtte savne den direkte støtte fra deres naturlige hjem.

Grønlænderne elsker at feste, og det gør man naturligvis også på grønlanderhjemmet ved højtidelige lejligheder.

Efter afslutningen af krigen i 1945 ændrede grønlanderhjemmets funktioner sig efterhånden på ret afgørende måde. Det livligere samkvem mellem Grønland og moderlandet på grund af den stærke udvikling på alle områder i Grønland medførte, at grønlandere i stedse større tal kom hertil af vidt forskellige årsager. Samtidig med at lærlingenes antal voksede betydeligt, fordi langt flere fag end tidligere blev inddraget under uddannelsesområdet, viste det sig nødvendigt, at alvorligt syge grønlandere kom til behandling i Danmark. Elever fra de grønlandske skoler skulle studere her, og unge grønlandske kvinder ønskede uddannelse som jordemødre, sygeplejersker, økonomaer o. s. v.

På grund af den stigende tilgang af unge, lærelystne grønlandere blev det nødvendigt at sprede dem over hele landet. Tidligere erfaringer havde jo iøvrigt vist, at der var store fordele ved denne praksis, hvor lærlingene ved ophold i gode middelstandshjem modtog en værdifuld påvirkning, både sprogligt og kulturelt, og der var derfor ingen betænkeligheder forbundet med at følge denne linie i uddannelsesarbejdet.

Grønlanderhjemmet skiftede derfor karakter. Vel forblev nogle lærlinge og elever fastboende på hjemmet, fordi deres uddannelse var påbegyndt i København, og andre opholdt sig her for efter læretiden i provinsen at gå på fagkursus el. lign.

Men mange andre opgaver skulle nu løses. Fra at være et hjem med fast belægning af pensionærer stod grønlænderhjemmet nu i mangfoldige tilfælde i den situation at måtte skaffe husly og mad til langt flere personer, end det oprindeligt var normeret til. Hjemmet blev „hotel“ for de mange, der skulle ud i landet til læresteder, skoler eller hospitaler for at uddanne sig, til „rekonvalescenthjem“ for udskrevne patienter, der afventede skibslejlighed, til „feriepensionat“ for elever og lærlinge fra provinsen og til „fritidshjem“ for de fleste af grønlænderne i København. Resultatet blev, at forholdene på Amager Strandvej 222 snart måtte karakteriseres som utilfredsstillende, og grønlandsdepartementet ønskede derfor rammerne udvidet. Undersøgelser viste, at det ville blive for bekosteligt at gennemføre nybyggeri i forbindelse med det bestående hjem, og man fik derfor bevillingsmyndighedernes tilladelse til at undersøge mulighederne for at leje en ejendom af passende størrelse.

Den 15. februar 1952 tiltrådte folketingets finansudvalg, at grønlandsdepartementet lejede ejendommen Tranegårdsvej 26 i Hellerup og lod den istandsætte og indrette til grønlænderhjem, og den 10. juni 1952 åbnedes det nye hjem. Under gode forhold er der plads til ca. 35 fastboende unge, og der er endvidere mulighed for at modtage et temmelig stort antal liggende gæster (ca. 15) for kortere tid.

Grønlænderhjemmet kan nu siges at have et format, så samtlige omtalte opgaver kan løses, når bortses fra perioderne omkring højtiderne, hvor tilstrømningen af de unge grønlændere er så stærk, at et nærliggende pensionat må tages i brug. Grønlænderne gøres ved ankomsten hertil opmærksom på, at grønlænderhjemmet er deres eget hjem, og at de derfor i egen interesse har pligt til at værne om det, således at det altid kan fremtræde rent og velholdt. De faste beboere har valgt sig repræsentanter, som kan forhandle med forstanderen om eventuelle problemer og stille forslag om forbedringer af forholdene. De har medansvar for, at god tone og ordentlig opførsel gennemføres, og sammen med forstanderen, som fra august 1955 er en uddannet pædagog, sørger de for, at fritiden for beboerne udnyttes på en god og fornøjelig måde.

Til støtte for forstanderen i hans administrative og pædagogiske arbejde har ministeriet for Grønland nu nedsat et tilsynsudvalg, der består af repræsentanter for ministeriet, de tilsynsførende med uddannelsen og grønlænderforeningens formand.

Beboere, forstander og tilsynsudvalg i samarbejde for at skabe de bedst mulige forhold for de unge grønlændere under opholdet i Danmark virker her med til at udbygge samfølelsen mellem de to landsdele i samme rige: Grønland og Danmark.